

Kinga Stabrawa*

EDUKACJA W MUZEUM
– MIĘDZY TEORIĄ A DOŚWIADCZENIEM
MUZEUM ŻUP KRAKOWSKICH WIELICZKA

WSTĘP

Na świecie istnieje wiele muzeów prezentujących bogate ekspozycje o szerokim zakresie tematycznym. Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka, na tle innych instytucji jest niezwykle ciekawe, ze względu na zagadnienia, którymi się zajmuje. Zbiory wielickiego muzeum przedstawiają szeroko rozumianą problematykę związaną z górnictwem solnym, jednocześnie poruszając wiele innych dziedzin, tworzą wielopłaszczyznowy kontekst dla omawianego tematu. Tym samym otrzymujemy całościowy obraz historii Żup Krakowskich, które odegrały niemalą rolę w historii Polski. Zawdzięczamy to nie tylko ogromnemu znaczeniu górnictwa solnego, ale przede wszystkim samej soli, która od pradziejów miała istotne znaczenie zarówno praktyczne jak i symboliczne. W literaturze wskazuje się, że sól odgrywała bardzo ważną rolę np. w zwyczajach „przejścia”, gdy postrzegano ją jako apotropeion oraz przeciwnie – opisywano też sytuacje całkowitego zakazu posługiwania się nią¹. Jest to zaledwie kilka przykładów ilustrujących wielowymiarowe znaczenie tego cennego minerału w życiu człowieka. Rozległość tematu nierozzerwalnie wiąże się z różnymi możliwościami prezentowania go szerszej publiczności.

Potrzeba popularyzacji wiedzy wśród zwiedzających oraz zachęcanie ludzi do wizyty w muzeach nie jest wytworem współczesności, lecz wynikiem praktycznych

---

* K. Stabrawa Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka, Uniwersytet Jagielloński, k.stabrawa@muzeum.wieliczka.pl.

¹ Por. P. Kowalski: *Kultura magiczna. Omen, przesąd, znaczenie* Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 523-528.

zmian wprowadzanych w muzealnictwie w latach 70. XX w.² Rozwój sfery związanej z edukacją muzealną przyczynił się do postawienia wielu pytań, m.in. czym jest edukacja muzealna, jaka jest jej rola dla społeczeństwa oraz jak powinna ona przebiegać, jakimi metodami należy się posługiwać? W dobie zmieniającego się społeczeństwa pytania te są aktualne również w drugiej dekadzie XXI w. Dlatego też, niniejsza praca poświęcona jest tematowi upowszechniania wiedzy, jej znaczenia dla muzeum oraz roli instytucji muzealnych dla społeczeństwa. Celem artykułu jest przede wszystkim przedstawienie doświadczeń Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka w zestawieniu z teoretycznymi założeniami przyświecającymi edukacji muzealnej oraz ideą funkcjonowania muzeów. Jednakże należy zwrócić uwagę, że zagadnienie edukacji muzealnej jest tematem bardzo szerokim, którego poniższy artykuł nie wyczerpuje w pełni.

ZNACZENIE AKTYWNOŚCI EDUKACYJNEJ PLACÓWEK MUZEALNYCH

Jednym z czynników mających wpływ na funkcjonowanie muzeów jest działalność edukacyjna. Możliwości jakie są związane z tą sferą aktywności muzeum, pozwalają na budowanie statusu oraz wizerunku instytucji wśród zwiedzających. Edukacja pozwala także na identyfikowanie się zwiedzających z muzeum, tym samym umożliwia budowanie świadomości różnych grup społecznych. Rozpatrując kwestię edukacji w muzeach nie można pominąć założeń, jakie przyświecają funkcjonowaniu instytucji kultury oraz tematu atrakcji turystycznej. W tym miejscu pokrótce zostaną omówione przedstawione zagadnienia, gdyż są niezbędne dla zrozumienia obecności edukacji w muzeach.

Instytucje muzealne, to jedne z najstarszych miejsc przechowujących materiały opowiadające o przeszłości. Na nich ciąży ogromna odpowiedzialność w postaci wykonania dokładnych analiz i opracowań zbiorów mówiących o historii, a ich wpływ może być widoczny w kształtowaniu postaw różnych ludzi. Jest to proces, w trakcie którego historia wybrzmiewająca z danego obiektu przybliży kontekst wybranego tematu: „Fenomen rzeczy jako nośnika treści niematerialnych poddawany jest w ostatniej dekadzie w Polsce wielu analizom w naukowej literaturze

---

² http://nimoz.pl/upload/wydawnictwa/ABC_Edukacji_w_muzeum.pdf, s. 6.

z zakresu antropologii kultury³. Zależności jakie zachodzą między obiektem, jego historią, a odbiorcą mogą skutkować nie tylko wzrostem wiedzy, ale ukształtowaniem więzi między odbiorcami i miejscem oraz wpłynąć na kształtowanie świadomości współczesnego społeczeństwa. Dlatego niezwykle istotne jest prezentowanie publiczności zbiorów, zachowując prawdę historyczną wraz z wieloaspektowością problematyki. Angażowanie widza w określone czynności w muzeum umożliwia ukształtowanie się swoistej społeczności utożsamiającej się z instytucją. W przypadku Muzeum Żup Krakowskich można zaobserwować właśnie taką sytuację. Nie jest to Muzeum regionalne, ale specyfika regionu, a w szczególności wielopokoleniowe związki mieszkańców z kopalnią soli powodują, że osoby zamieszkujące ten teren tworzą grupę, która silnie utożsamia się z miejscem. Przykład Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka pokazuje, że wąski zakres tematyczny może mieć wpływ zarówno na stan wiedzy ogółu zwiedzających, jak i na budowanie swego rodzaju tożsamości oraz dumy z tzw. małej ojczyzny. Ilustracją tego przykładu może być powstałe w 1993 r. Towarzystwo Przyjaciół Muzeum Żup Krakowskich, zrzeszające wszystkich zainteresowanych historią miasta czy bieżącymi wydarzeniami kulturalnymi w Wieliczce. Członkowie Towarzystwa spotykają się regularnie raz w miesiącu na terenie Muzeum. Dlatego istotnym zagadnieniem jest tu poruszenie kwestii tożsamości.

Pojęcie *tożsamości* w odniesieniu do społeczności oznacza świadomość wspólnych cech i poczucie jedności⁴. W tym kontekście muzeum poprzez określone i przemyślane działania może budować bądź wpływać na jej kondycję. Potrzeba budowania tożsamości czy przynależności do wybranej grupy to zjawisko, które wynika z przemian społecznych i historycznych: „Tożsamość (...) do rangi społecznego problemu wyrosła w zasadzie dopiero w drugiej połowie XX w., kiedy wskutek globalnych migracji, denacjonalizacji, laicyzacji i atomizacji społecznej podważone zostały fundamenty dotychczasowego życia zbiorowości ludzkich. Muzea, inaczej niż uniwersytety, zyskały przez to ogromnie na znaczeniu, ale zarazem zwiększyła się ich odpowiedzialność”⁵. W tym przypadku ważna jest treść, ale również metody zaproponowane coraz bardziej wymagającym osobom zwie-

³ J. Świąch: *Muzealium – między kryzysem a potrzebą autentyzmu. Odkrywanie kontekstu* (w:) *I Pierwszy kongres muzealników Polskich*, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2015, s. 69.

⁴ *Mały Słownik Języka Polskiego*, red. E. Obol, PWN, Warszawa 1997, s. 965.

⁵ J. M. Piskorski: *Muzea w świecie bez historii* (w:) *I kongres muzealników Polskich*, Narodowe Centrum Kultury, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2015, s. 170.

dzającym muzea. Instytucje kultury mogą korzystać z różnych udogodnień, nowych technologii itp., ale z doświadczeń Działu Edukacji w wielickim muzeum wynika, iż wchodzenie w dialog z odbiorcą okazuje się najlepszą formą przekazu wiedzy oraz budowania tożsamości: „Muzea, skarbnice przeszłości, organizują produkcję drogowskazów na przyszłość. I choć drogowskazów jest wiele, a wybór drogi należy do każdego z nas, to muzea dostarczają lepszcza, które łączy jednostki w społeczeństwo i tworzy cywilizacyjny bufor na czas nieuchronnych kryzysów. Muzeów nikt nie zwolni z gromadzenia artefaktów, ale nie może to być ich jedyne zadanie – przynajmniej nie tu i nie teraz, kiedy zatomizowany świat wkracza po omacku na drogę nieuchronnej, lecz związanej z wieloma nieznanymi zagrożeniami globalizacji”⁶. Odpowiedzialność jaka nakładana jest na instytucje muzealne jest bardzo duża, a szczegółowe zadania wymagane od muzeów określone są przede wszystkim w ustawach obowiązujących w danych krajach⁷. Dlatego też wzrasta rola edukacji muzealnej, która umożliwia przekazywanie wiedzy zawartej w zbiorach, rozbudzanie ciekawości i pasji, nie tylko poprzez oprowadzanie po ekspozycjach.

Muzea proponują najróżniejsze atrakcje od zwiedzania ekspozycji, przez warsztaty po zakupy pamiątek w punktach sprzedaży. Jednakże warto pamiętać, że nie każde dodatkowe działanie w muzeach należy nazywać edukacyjnym. Należy unikać sytuacji, gdzie w imię zwiększenia przychodów, pod szyldem edukacji, pojawiają się rzeczy z nią nie związane. Edukacja muzealna nie powinna być traktowana przez pryzmat ekonomiczny, gdyż jest to działanie krótkowzroczne i prowadzące do zubożenia walorów merytorycznych na rzecz łatwego odbioru. Jednakże muzea są instytucjami powszechnymi i powinny docierać do każdego widza, zarówno specjalisty z określonej dziedziny, jak i osoby spędzającej wakacje, która tylko przypadkiem trafiła do muzeum. Dorota Folga-Januszewska w swych rozważaniach na temat muzeów stwierdza, że: „po niemal dwóch tysiącach lat istnienia muzeów jako miejsc spotkań i inspiracji intelektualnej, po dwóch wiekach działania na rzecz „obywateli” instytucje te ponownie szukają indywidualnych odbiorców”⁸. Muzea konkurują o widza z najróżniejszymi placówkami oferującymi spędzenie wolnego czasu, jak parki rozrywki, kina, centra handlowe itp. Jednocześnie, instytucje kultury są cały czas placówkami naukowymi. A zatem czy mu-

⁶ Tamże, s. 174.

⁷ <http://isap.sejm.gov.pl>

⁸ D. Folga-Januszewska: *Muzeum: Fenomeny i Problemy*, Universitas, Kraków 2015, s. 136.

zeum może być jednocześnie instytucją naukową i atrakcją turystyczną? I gdzie w tym wszystkim plasuje się edukacja muzealna? Warto w tym miejscu zastanowić się głębiej nad zagadnieniem atrakcji turystycznej oraz nad tym czy muzeum nią jest i powinno takową być.

Turystyka jest to złożone zjawisko społeczne, którego głównym elementem są tzw. atrakcje turystyczne. Pojęcie to można rozumieć jako każdy element oraz walor zachęcający do wizyty w określonym miejscu. Czym zatem może być atrakcja turystyczna, jak ją rozumieć? Uważam, iż najlepszej odpowiedzi na te pytania udziela Z. Kruczek stwierdzając, że: „wszystkie elementy składowe produktu turystycznego (walory miejsca i wydarzenia, obiekty i autentyczne wytwory kultury wyższej) oznaczone jako szczególne, mające zdolność przyciągania turystów i decydujące o tym, że wybierają oni dany obszar, a nie inny. Połączone z usługami turystycznymi tworzą produkt turystyczny”⁹. Nie bez znaczenia pozostaje również zachowanie turystów, które ma w sobie elementy rytualizmu, polegające na odczuwaniu przymusu zwiedzania czegoś, co zostało uznane za atrakcję turystyczną. Zachowania turystów związane z obcowaniem z atrakcjami turystycznymi tworzą skomplikowane zależności. W przypadku muzeów, które pełnią szeroką działalność, wszelka aktywność kierowana do widza, w szczególności popularyzatorska powinna być pomyślana tak by nie stać się tanią rozrywką. Metody obrane przez te placówki powinny spełniać zarówno wymogi atrakcyjności, jak i być w pełni zgodne z prawdą historyczną oraz zapewniać przestrzeń dla indywidualnego rozwoju jednostki. Wyzwaniem dla muzeów jest przygotowanie programów tak, by zróżnicowana oferta była tożsama z jakością merytoryczną: „Za zagrożenie uznano tendencję do podporządkowania wszystkich działań muzeów paradygmatawi opartemu na wąsko pojmowanej atrakcyjności – grozi to ich makdonaldyzacją lub disneylandyzacją. Warto jednak pamiętać, że analogicznym niebezpieczeństwem pozostaje rezygnacja z jakichkolwiek prób unowocześniania oferty”¹⁰.

Zbalansowanie tych trudnych zagadnień jest konieczne dla zmiany stereotypu muzeum jako miejsca archaicznego i nudnego. Bez wątplenia publiczność ma coraz większe oczekiwania względem ośrodków i instytucji, w których spędza wolny

---

⁹ Z. Kruczek: *Atrakcje turystyczne. Fenomen, typologia, metody badań*, Proksenia, Kraków 2011, s. 18.

¹⁰ M. Niezabitowski: *Zwiedzający – widz czy aktor współtworzący doświadczenie muzealne? Uwagi na temat zmian determinujących recepcję Muzeum (w:) I kongres muzealników Polskich, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2015, s. 125.*

czas. Uważam, że dzięki możliwościom jakie daje edukacja, istniejący obraz muzeów może zostać zmieniony. Przemysłane działania popularyzatorskie pozwolą zachować muzeom status instytucji naukowej, nie pozbawiając ich przy tym różnorodnej oferty, tak potrzebnej współczesnym zwiedzającym.

ROZWÓJ EDUKACJI MUZEALNEJ W ŚWIETLE LITERATURY PRZEDMIOTU

Tradycje gromadzenia obiektów i tworzenia zbiorów sięgają aż do starożytności. Pierwsze miejsca, określane obecnie jako protomuzealne miały za zadanie zaspokoić ludzką ciekawość świata i uporządkować wiedzę na jego temat. Już na tym etapie można było dostrzec elementy edukacyjne, gdyż gromadzenie różnych obiektów mogło przyczynić się do podniesienia poziomu wiedzy człowieka¹¹. Proces rozwoju muzealnictwa jest dokładnie opisany w bogatej literaturze¹², tym samym w niniejszej pracy pojawią się odwołania jedynie do określonych zagadnień.

Dla rozwoju edukacji muzealnej ważnym okresem był koniec XVIII w. Wtedy to zmiany zachodzące w świecie, głównie społeczne i polityczne spowodowały, że dostęp do zasobów muzeów zaczął być powszechny. Zaczęły powstawać muzea publiczne, dostępne nie tylko dla wybranych osób, ale szerszego kręgu odbiorców, chętnych do poszerzania swoich zainteresowań. Deklaracje, na podstawie których powstawały muzea wskazują na dominujący czynnik, jakim było upowszechnianie wiedzy. W efekcie umożliwiała to inne spojrzenie na określone zagadnienie, udoskonalenie umiejętności jak również budowanie świadomości społecznej i kulturowej.

Współczesna edukacja muzealna najwięcej zawdzięcza pionierom w tej dziedzinie, czyli Amerykanom. Ich pozycja wynika z silnego zorientowania na naukę w instytucjach kultury, czego dowodem może być powstanie pierwszego muzeum dla dzieci, Brooklyn Children Museum w 1899 r. Instytucja ta wraz z późniejszymi placówkami muzealnymi w Stanach Zjednoczonych silnie rozbudowała

---

¹¹ M. Borusiewicz: *Nauka czy rozrywka? Nowa muzeologia w europejskich definicjach muzeum*, Universitas, Kraków 2012, s. 143.

¹² Por. Z. Żygulski: *Muzea na świecie. Wstęp do muzealnictwa*, PWN, Warszawa 1982.

swoje działy edukacyjne oraz nawiązywała współpracę innymi ośrodkami np. szkołami¹³.

Pod koniec XIX w. rozwój nauki wpłynął na wzmocnienie pozycji edukacji również w krajach Europy Zachodniej. Dzięki prowadzonym badaniom nad rozwojem dzieci, szybko doceniono wartość kształcenia. W przypadku muzeów pozwoliło to na tworzenie oraz wprowadzenie coraz bardziej wyspecjalizowanej oferty edukacyjnej. W Polsce początek działań edukacyjnych w obrębie muzeów datowany jest na rok 1910¹⁴. W tym czasie ukazała się broszura Stefana Stobieckiego, omawiająca cele statutowe przyszłego, centralnego muzeum przyrodniczego. W dokumencie znalazł się zapis mówiący o konieczności skupienia się na działalności dydaktycznej poprzez upowszechnianie wiedzy, w celu spotęgowania utożsamiania się z określonym miejscem. S. Stobiecki jako jeden z pierwszych, zwrócił uwagę na potrzebę stworzenia specjalistycznego działu zajmującego się upowszechnianiem wiedzy – działu dydaktycznego. Jego założenia zostały jedynie w fazie planów, jednakże uznany został za pierwszego teoretyka, który w sposób poważny i profesjonalny odniósł się do zagadnienia oświaty. Na pierwszy w Polsce dział oświatowy w muzeum trzeba było poczekać do 1936 r. Powstał on w Muzeum Narodowym w Warszawie, za sprawą ówczesnego dyrektora Stanisława Lorentza¹⁵. W powojennej Polsce, obok intensywnych prac z obiektami muzealnymi, wzrastała popularność aktywności edukacyjnych. Jednakże początkowo działania popularyzatorskie, kierowane były głównie do widzów dorosłych¹⁶. Współcześnie zagadnienia edukacji muzealnej są stale obecne w działalności muzeów, pracach naukowych czy licznych konferencjach. Obecne są także inicjatywy oddolne, jak powstanie w 2006 r. nieformalnego ruchu obywatelskiego o nazwie Forum Edukatorów Muzealnych. Celem jego członków jest integracja środowiska edukatorów muzealnych, wymiana doświadczeń i wiedzy, promocja działalności edukacyjnej, wsparcie rozwoju zawodowego muzealników oraz działalność badawcza w zakresie edukacji muzealnej.

---

¹³ G. Hein: *Edukacja muzealna* (w:) *Edukacja muzealna. Antologia tłumaczeń*, Muzeum Narodowe w Poznaniu 2010, s. 62.

¹⁴ P. Szeląg: *Wprowadzenie do historii edukacji muzealnej w Polsce* (w:) *Edukacja muzealna w Polsce. Sytuacja, kontekst, perspektywy rozwoju. Raport o stanie edukacji muzealnej w Polsce*, NIMOZ, Warszawa 2012, s. 160.

¹⁵ Tamże, s. 163-164.

¹⁶ Tamże, s. 184.

W trakcie procesu rozwoju edukacji muzealnej, jako odrębnego typu aktywności związanej z tego typu instytucją, zwrócono uwagę na konieczność odpowiedniego wykształcenia i wyszkolenia personelu muzealnego, odpowiedzialnego za bezpośredni kontakt z widzem. Początkowo korzystano z założeń edukacji progresywistycznej, która zakładała uczenie się na podstawie i przy użyciu określonego obiektu. Zwracano uwagę na stawianie pytań, współpracę z widzem oraz odwoływanie się do indywidualnych doświadczeń i potrzeb, przy pomocy tradycyjnych materiałów¹⁷.

Jednym z najważniejszych momentów, z perspektywy koncepcji edukacji muzealnej, był zwrot ku podejściu konstruktywistycznemu. Prekursorem tej koncepcji był amerykański badacz Georg E. Hein, który odniósł się do konstruktywizmu w kontekście amerykańskich studiów muzealnych. Inspiracją dla niego był inny uczony John Dewey, wraz z jego założeniem „uczenia się przez działanie” („Learning by doing”). W koncepcji J. Dewey’a doświadczenie jest źródłem zdobywania jak i weryfikowania wiedzy. Dlatego też edukacja powinna nawiązywać do doświadczenia szeroko pojętej codzienności. W tym przypadku najważniejsze jest pojęcie doświadczenia ludzkiego, które polega na zdobywaniu wiedzy przez człowieka zarówno o świecie jak i o samym sobie. Proces rozwoju i wzrostu dokonuje się zatem dzięki gromadzeniu i wymianie myśli – a zatem ludzie żyją w takiej rzeczywistości, jaka jest ich doświadczeniem¹⁸. J. Dewey zwraca uwagę na rolę doświadczenia, jednak nie deprecjonuje wartości historii: „Doświadczenie, podobnie jak historia, ma zarówno obiektywny, jak subiektywny sens: określa i to, co się doświadcza, i to, że się doświadcza”¹⁹. Dlatego też nauczanie powinno być swobodnym umożliwieniem doświadczenia dzieła obiektu muzealnego. Natomiast odpowiednie kształcenie muzealne zawiera w sobie różne umiejętności, które powinny otwierać widza na szersze doznania.

Natomiast w konstruktywistycznej koncepcji G. E. Heina, stworzonej na podstawie koncepcji J. Dewey’a, można zauważyć trzy główne zagadnienia. Po pierwsze uznanie wiedzy za subiektywną, a tym samym konstruowaną w procesie poznania człowieka. Dlatego też jest w większym stopniu relatywna niż uniwersalna.

---

¹⁷ G. Hein: *Edukacja muzealna* (w:) *Edukacja muzealna. Antologia tłumaczeń*, Muzeum Narodowe w Poznaniu 2010 s. 67.

¹⁸ J. Dewey: *Demokracja przez wychowanie. Wstęp do filozofii wychowania*, Książka i Wiedza, Toruń 1963, s. 14.

¹⁹ Tamże, s. 14.

W tym przypadku edukacja nie ogranicza się do zajęć z publicznością, ale ma również bezpośredni wpływ na charakter wystaw oraz relacji, jaka zachodzi między zwiedzającym a obiektem. Tym samym konieczne jest zwrócenie uwagi na przygotowanie przestrzeni muzealnej oraz materiałów edukacyjnych tak, by pobudzała zwiedzającego do zadawania pytań i poszukiwania odpowiedzi. Następnie uznał, że edukacja jest jednym z narzędzi pozwalających na rozwój demokracji. W trzecim punkcie Hein proponuje ideę „postępowej” edukacji muzealnej, której zadaniem ma być przełamywanie podziałów między sztuką wysoką a użytkową, teorią a praktyką, czy pomiędzy różnymi kategoriami widza, bowiem różnice mają wpływ na zwiększanie nierówności społecznych. W ten sposób rozumiana edukacja muzealna wskazuje na ciągłą potrzebę wzbogacania wiedzy, poprzez kolejne doświadczenia. Zgodnie z koncepcją konstruktywistyczną, wiedza powinna być budowana poprzez ciągłe zadawanie pytań, szukania na nie odpowiedzi przez widza, w celu postawienia następnego pytania

Konstruktywistyczna koncepcja Heina, jest najlepszą podstawą dla rozwoju edukacji w muzeach: „Konstruktywizm w szczególny sposób przystaje do instytucji kulturalnych, ponieważ dobrze wpisuje się w ich nieformalny, dobrowolny charakter, szczególnie – w sposób uczenia w muzeach. Jednakże jego przystosowanie do edukacji muzealnej wymaga uwzględnienia szeregu istotnych uwarunkowań”²⁰. Autor zwraca uwagę także na dodatkowe elementy, które bezpośrednio wpływają na skuteczność konstruktywizmu, jest to kwestia organizacji wystaw, zredefiniowanie pojęć „uczenie się” i „edukowanie” oraz oddziaływanie zmian społecznych.

Pierwsze zagadnienie dotyczy prezentowania zbiorów. Przemysłanie skonstruowana wystawa powinna przynieść określony efekt, czyli zrozumienie przez widza przedstawianej treści. Dlatego ekspozycja, powinna opierać się na doświadczeniu zarówno kuratora, jak również edukatorów, którzy bezpośrednio pracują z publicznością. Dzięki wspólnemu działaniu możliwa jest wymiana pomysłów i doświadczeń, co pozwala na potraktowanie tematu ekspozycji wielowymiarowo. Tak przygotowana wystawa będzie nie tylko poprawna merytorycznie, ale i ciekawa wizualnie oraz atrakcyjna edukacyjnie dla potencjalnego odbiorcy.

Kolejnym elementem związanym z koncepcją konstruktywizmu jest sprecyzowanie czym jest edukacja muzealna. Najważniejszym wspólnym elementem łą-

---

²⁰ G. Hein: *Edukacja muzealna* (w:) *Edukacja muzealna. Antologia tłumaczeń*, Muzeum Narodowe w Poznaniu 2010, s. 74.

czącym różne koncepcje, jest ujęcie edukacji jako „doświadczenia sensów”, a nie konkretnej zdefiniowanej treści²¹. Dzięki takiemu podejściu proces kształcenia jest traktowany całościowo i nie ogranicza się do przekazu treści wynikającej jedynie z obiektu lecz wymaga aktywności również ze strony odbiorcy. Poprzez dodanie kontekstu oraz odwołanie do doświadczeń można uzyskać pełniejszy obraz przedstawianego obiektu czy zagadnienia. Pozwala to także na wypracowanie form przekazu dla różnych potrzeb zwiedzających. Moim zdaniem jedną z najlepszych definicji oddających dokładnie idee edukacji muzealnej, można znaleźć w *Raporcie o stanie edukacji muzealnej*: „Edukacja (...) polega na świadomym działaniu na rzecz podniesienia przez widza kompetencji związanych z jego sposobem doświadczania eksponatu muzealnego, który może być dla niego istotny jako rodzaj doświadczenia życiowego wpływającego na sposób myślenia czy przekonania”²².

Innym ważnym elementem dla konstruktywizmu, o jakim mówił Hein, są zachodzące przemiany społeczne. Autor stwierdza, że: „Edukacja muzealna łączy się z odpowiedzialnością społeczną: troską muzeów, a więc instytucji służących społeczeństwu, jest edukacja”²³. Jest to bardzo trafne stwierdzenie, pokazujące że podnoszenie wiedzy osób odwiedzających Muzeum, czy umożliwienie dotarcia z przekazem do osób wykluczonych, pozwala na zacieranie się różnic w odmiennych środowiskach. W ten sposób edukacja staje się czynnikiem demokratyzującym. W praktyce oznacza to również dobranie odpowiednich metod pracy dla bardzo różnych grup o odmiennych potrzebach, które pozwalają na dalszy rozwój jednostki np. poprzez stawianie kolejnych pytań i poszukiwanie na nie odpowiedzi, a zatem własnej pracy odbiorcy w procesie uczenia. Działania zaprojektowane w ten sposób powodują przede wszystkim, iż zwiedzający będą świadomie powracać do wizyt w Muzeum: „Idealne doświadczenie edukacji muzealnej zawiera w sobie otwartą rozmowę i strategię zadawania pytań, które są pomyślane w ten

---

²¹ Tamże, s. 75.

²² P. Adamczyk: *Skrzynia pełna tajemnic w Muzeum Archeologiczno-Historycznym w Elblągu* (w:) *Edukacja Muzealna w Polsce. Sytuacja, kontekst, perspektywy rozwoju. Raport o stanie edukacji muzealnej w Polsce*, NIMOZ, Warszawa 2012, s. 64.

²³ G. Hein; *Edukacja muzealna* (w:) *Edukacja muzealna. Antologia tłumaczeń*, Muzeum Narodowe w Poznaniu 2010, s. 78.

sposób, by kreowały atmosferę zapewniającą wsparcie, bezpieczeństwo i zaufanie oraz oferowały możliwości i szanowały różne punkty widzenia”²⁴.

G. E. Hein w swych pracach odwoływał się do pytania postawionego przez innego amerykańskiego uczonego, Laurencę Vail Colemana: „Wygląda na to, że dla kierujących muzeami nadchodzi czas, by zmierzyć się z dobrze znanym pytaniem. Czy muzea są przede wszystkim edukacyjne, czy też edukacja może być wprowadzana tylko w zakresie wyznaczanym pracą kuratorów? Kilka muzeów zdecydowało się postawić na edukację, ale większość – i to zarówno spośród tych największych, jak i tych małych – pozwala edukacji radzić sobie najlepiej jak to możliwe w niesprzyjającym otoczeniu”²⁵. Hein wywołuje to pytanie, by pokazać, że już od XIX w. widziano w muzeach instytucję edukacyjną, jednocześnie wskazując, że jej obecność jest dla wielu osób niezrozumiała. Te skrajne postawy wpisują się również w dwie różne wizje muzeów: z jednej strony instytucji powszechnej, z drugiej miejsca sacrum.

W tym miejscu warto się także zastanowić kto może pełnić rolę osoby edukującej w muzeum. Obecnie często stosowanym określeniem jest edukator muzealny. Termin ten pojawił się po raz pierwszy w publikacji *Manual for small Museums* już na początku XX w. Kim jest współcześnie edukator muzealny? Z badań przeprowadzonych przez autorów *Raportu o stanie edukacji muzealnej* jawi się obraz potrzeby zatrudniania stałej grupy dobrze wyszkolonych fachowców: „Tylko angażując odpowiednio wykształconych i zmotywowanych ludzi, muzea mogą w pełni wykorzystać swój potencjał i przyciągnąć poszukujących wiedzy odbiorców”²⁶. A zatem powinna być to osoba, która świadomie wybiera ten zawód i posiada umiejętność komunikowania się ludźmi. Edukator zobowiązany jest znać różnorodne metody pracy z widzami oraz cały czas doszkalać się w tym zakresie, jak również wyróżniać się kreatywnym myśleniem i spostrzegawczością. Charakter tej pracy powoduje, że odpowiedzialność spoczywająca na edukatorach jest bardzo duża: „Jako edukatorzy muzealni jesteśmy zobowiązani tworzyć warunki do zaangażowania, sposoby zachęcające ludzi do docenienia i zrozumie-

---

²⁴ N. Blume, J. Henning, A. Herman, N. Richner: *Uczyć się oglądając. Muzealni edukatorzy a edukacja estetyczna* (w:) *Edukacja muzealna. Antologia tłumaczeń*, Muzeum Narodowe w Poznaniu 2010, s. 118.

²⁵ G. Hein: *Edukacja muzealna* (w:) *Edukacja muzealna. Antologia tłumaczeń*, Muzeum Narodowe w Poznaniu 2010, s. 60.

²⁶ *Edukacja muzealna w Polsce. Sytuacja, kontekst, perspektywy rozwoju. Raport o stanie edukacji muzealnej w Polsce*, red. M. Szelaż, NIMOZ, Warszawa 2012, s. 125.

nia wspaniałych dzieł (...) Oferujemy zwiedzającym nasze doświadczenie, które pokieruje ich patrzeniem, ale jednocześnie szanujemy wiedzę i doświadczenie życiowe, które za nimi stoją”²⁷.

Obecnie edukacja muzealna oparta jest na mocnych fundamentach. Stanowią je definicje regulujące działania instytucji muzealnych, w których wpisana jest działalność dydaktyczna. Oprócz definicji funkcjonujących w poszczególnych krajach oraz międzynarodowej, stworzonej przez ICOM (The International Council of Museums), pojawiają się również inne dokumenty. Przykładem może być Stowarzyszenie Muzeów Amerykańskich, które wydało wiele postanowień wskazujących na rolę edukacji muzealnej, wprowadzono również: „nową definicję muzeów jako instytucji użyteczności publicznej, pełniących funkcje edukacyjne, przez co rozumie się poznawanie, uczenie, obserwację, myślenie krytyczne, kontemplację i dialog”²⁸. Mimo uznania roli działań edukacyjnych, pojawiła się jednak trudność związana z doбором metod, które wywołałyby szybki i określony efekt. Jak słusznie zauważył G. Hein, problem leży w przeniesieniu dawnych praktyk na grunt muzeów publicznych.

EDUKACJA W MUZEUM – PRAKTYCZNE DOŚWIADCZENIA W MUZEUM ŻUP KRAKOWSKICH WIELICZKA

Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka to instytucja o wieloletnich tradycjach, podejmująca temat dziejów solnictwa na ziemiach polskich. Popularyzacja wiedzy od początku istnienia instytucji odgrywała ważną rolę. Zanim przedstawione zostaną współczesne działania edukacyjne jakie występują w Muzeum, warto przybliżyć jego historię.

Instytucja zawdzięcza swe istnienie aktywnej działalności pierwszego dyrektora Muzeum Alfonsa Długosza²⁹. Dzięki jego staraniom i zaangażowaniu powstała samodzielna placówka muzealna, prezentująca dzieje Żup Krakowskich. Początek istnienia Muzeum datuje się na 2 grudnia 1951 r., w tym dniu została zorganizowana

²⁷ Tamże, s.117.

²⁸ Tamże, s. 64.

²⁹ W. Gawroński: *Słownik Biograficzny Wieliczian*, Muzeum Żup Krakowskich, Wieliczka 2008, s. 40; Alfons Długosz – ur. 28 II 1902 w Trzebionce, zm. 7 XI 1975 w Wieliczce; pedagog, artysta malarz i fotografik; twórca i pierwszy dyrektor Muzeum Żup Krakowskich; założyciel periodyku naukowego „Studia i Materiały do Dziejów Żup Solnych w Polsce” wydawanego od 1965 r.

wana pierwsza wystawa w podziemiach wielickiej kopalni soli. A. Długosz dbał o wielowymiarowy rozwój instytucji, w tym naukowy i badawczy: „Gromadził porzucone narzędzia pracy, dawne maszyny i urządzenia, dające świadectwo wielowiekowego trudu górniczego, a także skały, kryształy solne i skamieliny”³⁰. Dodatkowo A. Długosz wykonał dokładną dokumentację fotograficzną kopalni oraz zgromadził najróżniejsze pamiątki. Wartość zabytkowa kopalni wynikała z kilku względów. Przede wszystkim ważne było znaczenie przestrzeni. Podziemne korytarze i komory kopalni od zawsze wzbudzały respekt, ale i ogromne zainteresowanie. Wzrost liczby osób chętnych do zapoznania się z nietypowym miejscem, mimo niedogodności czy utrudnień, nie zniechęcał coraz większej grupy osób do wizyty pod ziemią. Dzięki usytuowaniu Muzeum w oryginalnej przestrzeni kopalni uzyskano ciekawy efekt, gdzie ekspozycja muzealna została wkomponowana w przestrzeń obiektu górniczego. Dodatkowo na terenie Wieliczki znajduje się Zamek Żupny, historyczny obiekt, który był siedzibą zarządu górniczego. Częściowo zniszczony pod koniec II wojny światowej, doczekał się odnowy. Odbudowany w latach 1976-96, stał się oficjalną siedzibą Muzeum Żup Krakowskich. Zamek Żupny poprzez swą funkcję był nierozdzielnie związany z kopalnią soli, a jego wnętrza stały się efektywnym tłem dla prezentacji różnorodnych zbiorów. Obecnie, dzięki dwóm zróżnicowanym przestrzeniom ekspozycyjnym, można zapoznać się z wieloma obiektami, które w szerokim zakresie prezentują dzieje Żup Krakowskich – dawnego przedsiębiorstwa solnego.

Aktualnie ekspozycja podziemna znajduje się w zespole komór mieszczących się na trzecim poziomie kopalni, 135 metrów pod ziemią. W jej skład wchodzi wystawy prezentujące: geologie złóż solnych w Polsce, technikę produkcji soli kamiennej, urządzenia do transportu poziomego i pionowego, narzędzia górnicze, oświetlenie, podstawowe formy handlowe urobku solnego, archeologię solnictwa i historię Żup Krakowskich. Jest to jedno z największych, podziemnych muzeów w Europie. Przedstawia wszystkie aspekty działalności warzelniczej i górniczej prowadzonej w Żupach Krakowskich. Zbiory uzupełnione są także o dzieła malarstwa wieloletniego dyrektora Muzeum A. Długosza.

Na powierzchni mieści się Zamek Żupny wraz z kompleksem zabudowań, jest to historyczna siedziba zarządu żupy. Obiekt powstawał na przestrzeni wieków,

---

³⁰ W. Gawroński: *Słownik biograficzny Wieliczian*, Muzeum Żup Krakowskich, Wieliczka 2008, s. 41.

z tego też powodu można wyróżnić jego części rozbudowywane w różnych okresach czasu. Budynek środkowy Zamku pochodzi z przełomu XIII/XIV w., część północna z przełomu XIV/XV, część południowa z XIX w. Dodatkowo zobaczyć można basztę gotycką z XIV w., fragment najstarszego muru obronnego zamku z XIII w., ruiny kuchni żupnej z XV wieku i szyb górniczy z XIII w. W Zamku Żupnym dostępne są trzy wystawy stałe prezentujące kolekcje unikatowych solniczek, obiektów opisujących historię miasta oraz ekspozycja archeologiczna. Dodatkowo prezentowane są wystawy czasowe poruszające różnorodny temat. Kompleks zabudowań zamkowych oraz ekspozycja muzealna na III poziomie kopalni tworzą spójną historię, opowiadającą o dziejach solnictwa na ziemiach polskich. Zróżnicowany charakter obiektów pozwala na zapoznanie się z szerokim kontekstem historycznym, który jest ważnym elementem dziejów Polski.

Warto pamiętać, że nie tylko zbiory są cennymi zabytkami, lecz również same obiekty, w których są prezentowane. Kopalnia soli w Wieliczce, gdzie mieści się podziemna ekspozycja, znalazła się na pierwszej Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO w 1978 r., a w 1994 r. obiekt został uznany przez Prezydenta Rzeczypospolitej za Pomnik Historii. Natomiast Zamek Żupny został doceniony jako miejsce znaczące dla historii i wpisany na listę UNESCO w 2013 r.

Muzeum Żup Krakowskich jako instytucja kultury wypełnia wszelkie zadania określone w polskiej definicji dotyczącej muzeów, która koresponduje z założeniami międzynarodowymi, dokładnie określonymi przez ICOM: „muzeum jest trwale istniejącą instytucją, nie nastawioną na osiągnięcie zysku, służące społeczeństwu i jego rozwojowi, otwartą dla publiczności, która pozyskuje, konserwuje, udostępnia i wystawia w celu badawczym, edukacyjnym lub dla rozrywki materialne i niematerialne świadectwa ludzi oraz ich środowiska”³¹. Wśród wielu zadań jakim sprostać powinna instytucja muzealna jest także działalność edukacyjna, której poświęca się coraz więcej uwagi w środowisku muzealnym.

W przypadku Muzeum Żup Krakowskich pierwsze wzmianki A. Długosza, dotyczące działalności edukacyjnej można znaleźć w tekście z 1965 r. Z opisu dotyczącego celów i zadań Muzeum, zawartego w pierwszym tomie *Studiów i Materiałów do Dziejów Żup Solnych w Polsce*, dowiadujemy się o istnieniu odrębnego działu oświatowego oraz o podstawowych funkcjach, jakie spełniał. Dział zajmował się zarówno szkoleniem przewodników, jak i oprowadzaniem turystów oraz

---

³¹ J. Claire: *Kryzys muzeów*, Słowo/Obraz Terytoria, Gdańsk 2009, s. 39.

organizacją wydarzeń przybliżających tematykę górnictwa solnego³². Już wtedy dyrektor, A. Długosz widział potrzebę działalności upowszechniającej wiedzę. Na przestrzeni wielu lat pracownicy Muzeum tworzyli nie tylko ciekawe wystawy czy artykuły naukowe, lecz również przygotowywali i przeprowadzali lekcje muzealne oraz organizowali wydarzenie o charakterze popularyzatorskim np. „Dawne Soli Warzenie”. Jednym z efektów ciągłego rozwoju Muzeum było poszerzenie zakresu działalności edukacyjnej. Ważną datą dla funkcjonowania Muzeum był rok 2001, w którym został utworzony Dział Edukacji i Promocji, którego zadaniem była popularyzacja wiedzy oraz działalność promocyjna. Jednak wraz ze wzrostem zapotrzebowania na profesjonalną działalność edukacyjną oraz szybki rozwój mediów i środków komunikacji konieczne były zmiany administracyjne. Dlatego w 2013 r. doszło do rozdzielenia sekcji promocji i edukacji, w wyniku którego powstał samodzielny Dział Edukacji. Obecnie pracownicy tego działu prowadzą rozbudowaną działalność o charakterze popularyzatorskim. Jednym z podstawowych zadań tego działu jest przygotowanie i realizacja szerokiej oferty edukacyjnej. Wiąże się to z podejmowaniem działań merytorycznych związanych z udoskonalaniem metodologii pracy z widzem oraz poszerzaniem wiedzy i umiejętności członków zespołu. Starania te są niezbędne ze względu na coraz większą różnorodność potrzeb, jakie wynikają z pracy z odbiorcą treści muzealnych. Kolejnym elementem działalności Działu Edukacji jest przygotowanie różnorodnej oferty lekcji muzealnych dla grup w różnym wieku. Obecnie zajęcia dotyczą zarówno wystaw stałych, jak i czasowych. Dodatkowo z okazji specjalnych wydarzeń jak lato w muzeum, ferie, Noc Muzeów czy Europejskie Dni Dziedzictwa i inne, organizowane są towarzyszące propozycje o charakterze edukacyjnym. Lekcje muzealne kierowane są do grup zorganizowanych oraz osób indywidualnych, wszystkie mają elementy warsztatowe. Dostępne zajęcia kierowane są do dzieci i młodzieży w każdej grupie wiekowej. Szczegółowe opisy zajęć, a także informacje związane z możliwością zarówno uczestnictwa w zajęciach jak i zwiedzania są wydawane w informatorach oraz podawane na stronie Internetowej Muzeum.

W odpowiedzi na zapotrzebowanie, Muzeum opracowało również kilka projektów dla ściśle określonych grup odbiorców. Pierwszym z nich są zajęcia przygotowane i dopasowane specjalnie dla rodzin *Mama, Tata i ja*. Założeniem projektu

---

³² A. Długosz: *Geneza, cele i zadania Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka*, „*Studia i Materiały Do Dziejów Żup Solnych w Polsce*”, Wieliczka 1965, T I, s. 9-13.

jest twórcza aktywizacja całej rodziny. W trakcie tematycznych zajęć, przy pomocy metod zaproponowanych przez prowadzącego, dzieci i dorośli łączą siły, by w przyjemny sposób poznać ekspozycję. Kolejnym projektem stworzonym przez Dział Edukacji jest *Muzeoterapia – Muzeum na Zamówienie*. Program kierowany jest do trzech grup osób, które mają utrudniony dostęp do instytucji kultury. Pierwszą grupę stanowią dzieci i młodzież, które przebywają w np. szpitalu, sanatorium, czyli nie mogą same przyjść do Muzeum. Drugą grupę stanowią osoby np. z domów dziecka czy świetlic socjoterapeutycznych, które mogą być zagrożone wykluczeniem społecznym. Trzecią grupę docelową stanowią osoby borykające się z dysfunkcją wzroku. Dla wszystkich uczestników projektu, udział w spotkaniach jest nieodpłatny. Muzeum nawiązało współpracę z dwoma krakowskimi szkołami działającymi w szpitalach, w Szpitalu Dziecięcym w Prokocimiu oraz Szpitalu Specjalistycznym przy ul. Strzeleckiej. W ramach *Muzeoterapii* została podjęta także współpraca z domami dziecka i lokalnym oddziałem Caritasu. W sytuacji osób, które nie mogą dotrzeć do Muzeum, jak jest w przypadku dzieci w szpitalach, edukatorzy udają się do tych placówek z przygotowanymi materiałami, niezbędnymi w przeprowadzeniu warsztatów. Dobór metod pracy oraz tematów, opracowywany jest przy współpracy z pracownikami szpitali. Wynika to ze specjalnych potrzeb osób przebywających pod opieką lekarzy. Sytuacja wygląda inaczej w przypadku osób, które mogą przyjść do Muzeum, czyli dzieci z domów dziecka, osób pod opieką Caritasu czy osób niewidomych. Jeśli nie ma żadnych przeciwwskazań, lekcje muzealne odbywają się dla nich zgodnie ze scenariuszami na terenie Muzeum.

Innym projektem edukacyjnym są *Poranki Muzyczne*. Przy współpracy z artystami Filharmonii Krakowskiej, organizowane są raz w miesiącu koncerty dla dzieci. Tematyczne występy mają na celu zapoznanie najmłodszych uczestników z muzyką klasyczną. Każdy koncert wzbogacony jest o komentarz oraz rozmowę ze słuchaczami. Dzięki aktywizacji uczestników w sposób przystępny, ale dokładny można wytłumaczyć temat koncertu. Spotkania odbywają się w oryginalnej przestrzeni Zamku Żupnego, w reprezentacyjnej Sali Gotyckiej.

Kolejnym projektem jest funkcjonująca od 2014 r. *Solna Akademia Dziecięca*. Program ten skierowano do klas I – III szkół podstawowych z regionu. W trakcie Akademii dzieci w innowacyjny sposób zapoznają się z dziedzictwem regionu, w którym żyją. Cykl zajęć przeprowadzony jest przez cały rok szkolny. Comiesięcznym spotkaniom towarzyszą prezentacje oryginalnych obiektów w ekspozycji, znajdujące się w kopalni jak i w zamku. Każda lekcja muzealna zawiera

elementy warsztatowe, dzięki czemu pobudzane są różne zmysły. W czasie tego projektu uczniowie zapoznają się z przygotowanymi tematami, które wraz z kolejnymi spotkaniami są coraz bardziej rozbudowane.

Oferty edukacyjne kierowane są również do osób dorosłych. Oprócz możliwości klasycznego zwiedzania ekspozycji, uczestnictwa w wydarzeniach sezonowych, czy spotkaniach z autorami wystaw. W 2016 r. powstał projekt *Senior w Muzeum*. Ideą tych spotkań jest uaktywnienie osób starszych, którzy poprzez uczestnictwo w warsztatach mogą zapoznać się ze zbiorami. Elementem dodatkowym tych spotkań jest też integracja uczestników zajęć oraz umożliwienie im przekazywania swojego doświadczenia innym osobom. W tym przypadku nie tylko Muzeum chce uczyć, ale również czerpać z wiedzy i doświadczenia osób przybyłych na spotkanie.

Oprócz wyżej przeanalizowanej działalności Dział Edukacji zajmuje się również oprowadzaniem zwiedzających po obu ekspozycjach oraz aktywnie uczestniczy przy wydarzeniach plenerowych. Dodatkowo dział opracowuje i przeprowadza konkursy dla dzieci i młodzieży o różnym charakterze np. artystyczne, historyczne, fotograficzne. W niektórych przypadkach zakończone są one wystawą pokonkursową, również przygotowaną przez pracowników działu.

W celu odpowiedniego przeprowadzenia lekcji muzealnej czy konkursów konieczne jest ciągle zgłębianie bardzo szerokiej i specjalistycznej wiedzy z zakresu historii, historii sztuki, ale i geologii czy techniki górniczej. Tym samym osoby pracujące w Dziale Edukacji muszą aktywnie uczestniczyć w życiu naukowym instytucji oraz systematycznie uzupełniać wiedzę o nowe odkrycia. W przypadku pracowników Muzeum Żup Krakowskich, a przede wszystkim Działu Edukacji, dużą rolę odgrywa ukończenie kursu dla przewodników w Kopalni Soli Wieliczka. Szeroki zakres materiału poruszany w trakcie kursu umożliwia zrozumienie funkcjonowania Żup Krakowskich oraz roli jaką odgrywały w historii państwa polskiego. W trakcie kursu specjaliści z różnych dziedzin tłumaczą złożone zagadnienia związane ze specyfiką funkcjonowania przedsiębiorstwa solnego oraz jego wpływu na otoczenie. Tym samym, ukończenie szkolenia przewodnickiego jest dobrą podstawą do kontynuowania zgłębiania specjalistycznej problematyki. Upowszechnianie wiedzy wymaga od pracowników Działu Edukacji wielozadaniowości, determinuje to również określone cechy i predyspozycji jakie powinna posiadać osoba wykonująca ten zawód.

ZAKOŃCZENIE

Obecność edukacji w muzeach staje się elementem uznawanym powszechnie za wartościowy i potrzebny do właściwego funkcjonowania instytucji. Potwierdzają to różnorodne propozycje zwiedzania ekspozycji czy oferty lekcji muzealnych w muzeach polskich i zagranicznych. Również doświadczenia Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka wskazują, że upowszechnianie wiedzy jest niezbędnym łącznikiem między działalnością naukową a oczekiwaniami i możliwościami poznawczymi odbiorcy, nieposiadającego specjalistycznej wiedzy.

Współczesne zwrócenie się muzeów w kierunku widza, tworzenie nowatorskich ofert edukacyjnych, to efekt wdrażania teorii odnoszących się do edukacji muzealnej. Praktyka Muzeum, wskazuje na szczególną rolę koncepcji konstruktywizmu propagowanej przez G.E. Heina. Zakłada ona zróżnicowane metody uczenia w muzeach, które docierają do widza poprzez różne bodźce oraz dobór odpowiednich treści i metod dla określonych osób. Proces nauki, w tym wypadku, wynika z aktywności i doświadczeń odbiorcy. Model ten zakłada również współpracę między działami w instytucji muzealnej, już na etapie tworzenia wystaw, dzięki czemu poprzez wymianę wiedzy i doświadczeń można skonstruować ciekawą merytorycznie i zachęcającą wizualnie ekspozycję. Praktyka Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka pokazuje, że konstruktywizm świetnie sprawdza się w edukacji muzealnej.

Przykładem potwierdzającym tę koncepcję mogą być dowolnie wybrane zajęcia z oferty Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka. W przypadku każdej lekcji muzealnej można znaleźć część teoretyczną i warsztatową. W skład pierwszej można włączyć elementy takie jak: pokaz z użyciem oryginalnych obiektów, pokaz multimedialny np. film, prezentacja multimedialna, prelekcja połączona z dyskusją – w trakcie której uczestnicy często formułują problem. Natomiast część warsztatowa zawiera najróżniejsze elementy aktywizujące jak: zadania ruchowe, manualne, intelektualne, słuchowe, czyli działania wielozmysłowe. W trakcie każdego warsztatu grupa uczestników podejmuje się także pracy samodzielnej jak i grupowej. Tematyka lekcji muzealnych jest spójna z tematyką zbiorów Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka i odbywa się zarówno w salach edukacyjnych jak i na ekspozycjach. Dzięki wprowadzeniu tych elementów, można bez wątplenia stwierdzić, że założenia konstruktywizmu dobrze wpisują się w funkcjonowanie edukacji muzealnej w tej placówce. Potwierdzeniem tego stwierdzenia jest stale wzrasta-

jąca frekwencja uczestników warsztatów oraz popularność kolejnych propozycji, w postaci nowych projektów czy konkursów dla dzieci i młodzieży. Powracający turyści potwierdzają, że działalność Muzeum odgrywa ważną rolę w poszerzaniu ich wiedzy oraz jest czynnikiem spajającym lokalne społeczności w Wieliczce. Jednym z przykładów mogą być grupy uczestniczące w projekcie *Solna Akademia Dziecięca*, które licznie biorą udział w zajęciach oraz kontynuują współpracę w kolejnych latach.

Podsumowując, w wieloletniej działalności edukacyjnej Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka można zauważyć, że praktyka edukacyjna instytucji odzwierciedla idee konstruktywizmu. Różnorodne metody pracy pozwalają na przekazanie trudnej tematyki, jaką prezentuje placówka, szerokiej grupie odbiorców. Dzięki temu, popularyzacja wiedzy z zakresu górnictwa solnego oraz historii Żup Krakowskich cieszy się, z roku na rok, coraz większym zainteresowaniem zarówno wśród lokalnych odbiorców jak i osób specjalnie przybywających do Wieliczki.

BIBLIOGRAFIA:

- P. Adamczyk: *Skrzynia pełna tajemnic w Muzeum Archeologiczno-Historycznym w Elblągu* (w:) *Edukacja Muzealna w Polsce. Sytuacja, kontekst, perspektywy rozwoju. Raport o stanie edukacji muzealnej w Polsce*, NIMOZ, Warszawa 2012.
- N. Blume, J. Henning, A. Herman, N. Richner: *Uczyć się oglądając. Muzealni edukatorzy a edukacja estetyczna* (w:) *Edukacja muzealna. Antologia tłumaczeń*, Muzeum Narodowe w Poznaniu 2010.
- M. Borusiewicz: *Nauka czy rozrywka? Nowa muzeologia w europejskich definicjach muzeum*, Universitas, Kraków 2012.
- J. Claire: *Kryzys muzeów*, Słowo/Obraz Terytoria, Gdańsk 2009.
- J. Dewey: *Demokracja przez wychowanie. Wstęp do filozofii wychowania*, Książka i Wiedza, Toruń 1963.
- J. Dewey: *Jak myślimy?*, PWN 1988.
- A. Długosz: *Geneza, cele i zadania Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka*, „Studia i Materiały Do Dziejów Żup Solnych w Polsce”, Wieliczka 1965, Tom I.
- D. Folga-Januszewska: *Muzeum: Fenomeny i Problemy*, Universitas, Kraków 2015.
- D. Folga-Januszewska: *Muzea w Polsce w latach 1989–2008, Muzealnictwo*, Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków, Warszawa 2009, T. 50.
- W. Gawroński: *Słownik biograficzny Wieliczian*, Muzeum Żup Krakowskich, Wieliczka 2008.
- P. Głowacki, K. Rokosz: *Noc Muzeów. Zjawisko kulturowe i społeczne ostatnich lat*, „Muzealnictwo”, Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków, Warszawa 2008, T. 49.
- G. Hein: *Edukacja muzealna* (w:) *Edukacja muzealna. Antologia tłumaczeń*, Muzeum Narodowe w Poznaniu 2010.
- A. Jęczmyk, A. Sammel: *Turystyka muzealna*, „Turystka i Rekreacja”, Warszawa 2013, T. 10.
- A. Jodłowski: *Wieliczka. Zabytkowa kopalnia soli*, Arkady, Warszawa 1986.
- P. Kowalski: *Kultura magiczna. Omen, przesąd, znaczenie*, PWN 2007.
- Z. Kruczek: *Atrakcje turystyczne. Fenomen, typologia, metody badań*, Proksenia, Kraków 2011.
- M. Niezabitowski: *Zwiedzający – widz czy aktor współtworzący doświadczenie muzealne? Uwagi na temat zmian determinujących recepcję Muzeum* (w:) *I kongres muzealników Polskich*, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2015.
- J. M. Piskorski: *Muzea w świecie bez historii* (w:) *I kongres muzealników Polskich*, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2015.
- M. Szelaż: *Raport o stanie edukacji muzealnej. Suplement. Część I*, Universitas, Kraków 2014.
- P. Szelaż: *Wprowadzenie do historii edukacji muzealnej w Polsce* (w:) *Edukacja muzealna w Polsce. Sytuacja, kontekst, perspektywy rozwoju. Raport o stanie edukacji muzealnej w Polsce*, NIMOZ, Warszawa 2012.

- J. Święch: *Muzealium – między kryzysem a potrzebą autentyzmu. Odkrywanie kontekstu* (w:) *I kongres muzealników Polskich*, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2015.
- P. Żuchowski: *Nowoczesne muzea szansą rozwoju regionalnego i lokalnego*, (w:) *I kongres muzealników Polskich*, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2015.
- Z. Żygulski: *Muzea na świecie. Wstęp do muzealnictwa*, PWN, Warszawa 1982.
- Muzea dla edukacji*, red. B. Reyman–Walczak, E. Wyka, M. Kluza, Stowarzyszenie Muzealników Polskich, Oddział Małopolski, Kraków 2007.
- 50 lat Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka*, red. A. Jodłowski, Muzeum Żup Krakowskich, Wieliczka 2001.
- Oferta muzealna w perspektywie oczekiwań turystyki kulturowej*, <http://turystyka-kulturowa.org/ojs/index.php/tk/article/view/228>, Nr 7/ 2013.
- Mały Słownik Języka Polskiego*, red. E. Sobol, PWN, Warszawa 1997.
- http://nimoz.pl/upload/wydawnictwa/ABC_Edukacji_w_muzeum.pdf
- <http://isap.sejm.gov.pl>